

Samen aan de buis gekluisterd?

A. Nicolai

Sinds 30 augustus j.l. wordt er door de gezamenlijke omroepen ook op Nederland-1 dag-tv uitgezonden. De Ster-spot waarin dit werd aangekondigd, luidde: 'Je blijft aan de beeldbuis *gekluiserd*.' De strekking is duidelijk. Als kijker zullen we niet meer voor de buis weg kunnen komen.

Dat daar schaduwkanten aan zijn verbonden, is men zich kennelijk ook bewust geweest. De slotzin die 'luisterend en kijkend' Nederland hoorde, luidde: 'Je bent gewaarschuwd.'

Een waarschuwing die op z'n plaats is, want het aanbod van programma's neemt de laatste jaren alleen maar toe. Dit, terwijl het bewust en kritisch kijken bij christenen geen hoge prioriteit lijkt te hebben. Dit laatste valt o.a. op te maken uit de twee boeken die Andries Knevel heeft geschreven, namelijk *De wereld in huis* (1991) en *Doe dat ding dan uit* (1993). In dit artikel beperken we ons tot de televisie, vanwege z'n grote invloed. Maar ook voor andere massamedia moeten we in dit opzicht onze ogen en oren niet 'sluiten'. De laatste jaren is bijv. de computer enorm in opkomst. Alleen al de tijd die jongeren eraan besteden en de programma's waarmee gespeeld wordt, geven reden tot bezinning.

Een voorbeeld

Meerdere keren word je er als ouder mee geconfronteerd. Of je het wilt of niet. Je dochter komt thuis uit school en vertelt wat er de afgelopen dag is gebeurd. Ook over de tv-programma's die de vorige avond te zien waren en die in de pauze of op de fiets op weg naar school vaak onderwerp van gesprek zijn. Een programma waar veel over wordt gepraat is bijv. *Goede tijden, slechte tijden* (RTL-4). Vaak wordt er dan de vraag aan vastgekoppeld: "Mag ik daar vanavond ook naar kijken?"

Opnieuw word je als ouders min of meer gedwongen om je te verdedigen. Dit, terwijl je al meerdere keren erover hebt gesproken en de redenen hebt genoemd waarom naar dat programma niet gekeken wordt. En als dat deze keer opnieuw gebeurt, mag je blij zijn dat je niet te horen krijgt dat hier in huis nooit naar iets gekeken mag worden en bij anderen wel. Vooral het bij de groep willen horen en erover mee kunnen praten, is voor oudere kinderen een belangrijk motief om toch naar bepaalde programma's te willen kijken. De macht van de groep is in de leeftijdsfase van 10 tot 16 jaar groter dan de mening van de ouders.

Dit voorbeeld is aan te vullen met andere namen van programma's waarover verschil van mening bestaat en waarvan gezegd kan worden, dat er sprake is van een nadrukkelijk verschil in kijkgedrag tussen christenen.

Kijkgedrag van kinderen

Uit cijfers blijkt dat bij kinderen tijdens de basisschoolperiode de belangstelling afneemt voor de echte jeugdprogramma's. Het omslagpunt qua leeftijd, waarop kinderen meer belangstelling krijgen voor programma's waar volwassenen ook naar kijken, ligt tussen 9 en 12 jaar. In deze fase gaan ze steeds minder kijken naar programma's die speciaal voor hen zijn gemaakt (bijv. *Jeugdjournaal*) en juist meer naar de programma's die voor volwassenen bestemd zijn (bijv. een serie als *Medisch Centrum West*).

Het grote aanbod van programma's na de komst van kabeltelevisie leidt ertoe dat er binnen gezinnen zelfs ruzies ontstaan, omdat gezinsleden allemaal hun eigen voorkeur hebben. Een mogelijke oplossing is het kopen van een tweede toestel. De individualisering, die kenmerkend is voor de maatschappij van vandaag, zie je ook in dit opzicht toenemen. Dat bleek bijv. uit een enquête onder basisschooljeugd in de leeftijd van 10-12 jaar.

Op de vraag wie een eigen tv-toestel had, bleek dat één op de drie kinderen in groep 8 een eigen toestel op de slaapkamer had staan. In groep 5-6 was dat het geval met één op tien kinderen.

Het is niet moeilijk te bedenken wat dat voor consequenties heeft, als het gaat om het kijkgedrag. Immers, wanneer je zelf kunt bepalen waar je naar kijkt, kun je zelf kiezen. Als je vervolgens weet dat bepaalde soorten programma's favoriet zijn, zoals drama- en geweldseries, dan is het niet moeilijk te raden naar welke slechte programma's gekeken wordt. Nog afgezien van de belangrijke vragen, welke gevolgen dit heeft voor de tijd die aan het huiswerk wordt besteed en de nachtrust.

Invloed van meekijken door ouders

Veel ouders lijken zich niet of nauwelijks te bemoeien met het tv-kijken van de kinderen. Dat blijkt onder andere uit datgene wat bij schema 1 wordt genoemd. Naarmate kinderen ouder worden, lijken ouders het steeds minder belangrijk te vinden mee te kijken. Dit ondanks het feit, dat aangetoond is dat, wanneer ouders meekijken, dit een positieve invloed heeft op kinderen.

In de eerste plaats wordt het leereffect verhoogd. De kennis en het begrip bij kinderen neemt toe. Ouders kunnen aansluiten bij de eigen situatie en de kennis die het kind al heeft. Vooral bij jongere kinderen is dit het geval. Een voorbeeld daarvan is de positieve invloed van het meekijken door ouders bij een programma als *Sesamstraat*.

Een andere positieve invloed is, dat door het meekijken van ouders ook de waarneming (is het erg?) en de beleving (hoe erg is het?) van kinderen wordt beïnvloed. Een bekend voorbeeld daarvan is het feit, dat de angstreacties van kinderen duidelijk minder worden, wanneer ouders tijdens een spannende film zeggen dat het toch maar een film is. Het kind wordt door de reacties van ouders meer op z'n gemak gesteld.

Een derde positief effect is, dat ook het gedrag van kinderen erdoor wordt beïnvloed. Vooral bij het zien van films met geweld blijkt, dat commentaar van ouders tijdens of na een programma een positieve invloed heeft. Het draagt bij tot minder agressief gedrag dat het gevolg kan zijn van dit soort programma's.

Is tv-opvoeding noodzakelijk?

In de jaren tachtig heeft de televisie een heel andere plaats gekregen binnen de opvoeding. Het ontkennen van het feit dat de tv geen invloed zou hebben, wordt duidelijk uit experimenten die zijn gedaan (zie schema 2). Daaruit blijkt dat bij mensen die gedurende een bepaalde periode het toestel uit de huiskamer verwijderden, de onderlinge spanningen toenamen. Het feit dat tijdens de vakantie steeds meer mensen een tv-toestel meenemen, illustreert dat de televisie binnen het gezin een belangrijke plaats inneemt.

Ook als ouders stellen dat ze niet bewust bezig zijn met tv-opvoeding, en ze laten hun kinderen kijken, dan zijn ze in die zin opvoedend bezig dat ze kinderen vrij laten. En dat heeft ook z'n invloed.

Naar ons idee moet tv-opvoeding een belangrijk aandachtspunt vormen binnen christelijke gezinnen. Als er een televisie staat, kunnen we er niet omheen dat we de consequentie trekken, door kinderen ook op dat punt als christenen te leren leven.

De beloften die we bij de doop van de kinderen hebben gedaan, namelijk dat we kinderen zullen onderwijzen, wijzen ons in ieder geval op de noodzaak ervan.

Daarbij is het in de eerste plaats noodzakelijk als volwassenen kritisch na te gaan, waar en waarom we zelf ergens naar kijken. Als ouders er bijv. geen enkele moeite mee hebben om elke avond naar een programma als *Goede tijden, slechte tijden* te kijken, is het ondoenlijk om over dit punt als leidster op een meisjesvereniging met jongeren te gaan praten.

De vraag die we ons bij het kijken moeten stellen, is deze: 'In hoeverre laten we door het kijken onszelf ook in verzoeking brengen en ons afleiden in het dienen van God?'

De zelfbeproeving en het leven als kind van God vragen elke keer weer om het maken van keuzes op dit punt. In het avondsmaalsformulier staat dat we '... voortaan uit dankbaarheid bereid zijn met *heel* ons leven God de Here te dienen en voor zijn aangezicht oprecht te wandelen.'

Wat komt daarvan terecht, als we iedere keer met genoeg kijken naar series waarin het gedrag van mensen juist haaks staat op datgene wat de Here van ons vraagt? Gedragingen die ook op ons z'n aantrekkingskracht uitoefenen.

Als ouders willen dat hun kinderen bewuste en kritische televisiekijkers zullen worden, moeten ze zelf daarbij het goede voorbeeld geven.

Omdat opvoeding altijd plaatsvindt in een situatie waarin je met elkaar omgaat, is het belangrijk dat ouders weten waar kinderen naar kijken. Nog belangrijker is dat in ieder geval één van de ouders zoveel mogelijk meekijkt. Daarmee wordt de mogelijkheid geboden om samen over dingen door te praten.

Taak van de school?

De vraag kan worden gesteld in hoeverre de school hierbij een taak heeft. Naar ons idee ligt de taak van tv-opvoeding primair bij de ouders, omdat televisie kijken thuis plaatsvindt. Ouders bepalen wat kinderen wel of niet mogen zien.

Bovendien hebben leerkrachten geen rechtstreekse invloed op de programma's die kinderen thuis mogen zien.

Aan het werk

Op welke manier kunnen we zelf een bijdrage leveren aan de tv-opvoeding van de kinderen?

- Zorg als ouders ervoor dat u een voorbeeld bent. Als ouders verwachten dat kinderen bewuste en kritische kijkers worden, zullen zij zelf het voorbeeld moeten geven. Iemand die zelf avond aan avond voor de buis zit, moet beducht zijn voor het gevaar dat een slecht voorbeeld ook slecht kan doen volgen.
- Ga na welke andere prioriteiten er binnen het gezin zijn die eerst moeten worden gedaan (bijv. vereniging, bijbelstudie en huiswerk), voordat wordt bepaald of er gekeken wordt.
- Kijk gericht bijv. door vooraf te bepalen waarnaar gekeken wordt. Bepaal naar welke series en programma's in ieder geval niet gekeken wordt, zoals verschillende bedenkelijke dramaseries en allerlei spelprogramma's.

- Maak daarbij gebruik van een goede tv-gids waarin informatie over programma's staat. Op grond daarvan is het mogelijk te selecteren.
- Kijk zoveel mogelijk mee. Is dat bij bepaalde programma's niet mogelijk, laat de kinderen dan het programma niet zien. Neem de tijd om als ouder samen met de kinderen over programma's door te praten.

Mogelijke bespreekpunten

- * Weet u hoeveel tijd per week u zelf en de kinderen besteden aan het kijken naar tv-programma's?
- * Moet er een verandering komen in het kijkgedrag bij u thuis?
- * In hoeverre zijn we zelf als christenen voldoende kritisch, als het om ons eigen kijkgedrag gaat?
- * Wie bepaalt thuis naar welke programma's gekeken mag worden?
- * In hoeverre mogen kinderen zelf bepalen waar ze naar kijken?
- * In hoeverre is er sprake van tv-opvoeding thuis?
- * In hoeverre wordt er thuis door ouders en kinderen doorgesproken naar aanleiding van tv-programma's?
- * Naar aanleiding van welke programma's gebeurt dat?
- * Bij leerkrachten is er sprake van een zekere schroom om zaken rond het kijken naar (discutabele/slechte) tv-programma's aan de orde te stellen. Is dat terecht of moeten ouders erop aangesproken kunnen worden?
- * Wat vindt u van de volgende stelling: kinderen mogen voor de buis niet aan hun lot worden overgelaten door ze alleen te laten kijken. Wil er sprake zijn van tv-opvoeding, dan is het nodig dat één van de ouders erbij aanwezig is en meekijkt.